

Leren

Samenvatting van het themarapport

Onderdeel van het project:
Our Common Future 2.0
2010-2011

Thematrekkers:

Jan Oosting

Deelnemers:

Britta Albers; Anne Martine van Buren; Chris Maas Geesteranus; Hetty Hanekamp; Judith van Heeswijk; Roeland van Oers; Jeroen Onck; Anita Pauwels; Nanny Schutte-Noorlander; Jocelyne Tophoff; Harry Vos; Milou de With; Elise Zomer

© 2011 Stichting Our Common Future, Doetinchem

Deze samenvatting is onderdeel van het crowdsourcing project Our Common Future 2.0 (OCF 2.0), uitgevoerd door 400 vrijwilligers. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stichting Our Common Future.

De inhoud van deze samenvatting is gebaseerd op een van de negentien deelrapporten en vele en zeer diverse bronnen, bijeengebracht door vrijwilligers. De eindredactie van OCF 2.0 besteedt de uiterste zorg aan de betrouwbaarheid en de volledigheid van alle gepubliceerde informatie. Onjuistheden kunnen echter niet worden voorkomen. Hoewel bij het gereedmaken van deze samenvatting de grootst mogelijke zorgvuldigheid wordt betracht, bestaat altijd de mogelijkheid dat bepaalde informatie na verloop van tijd verouderd of niet meer juist is. Wij zijn niet aansprakelijk voor de gevolgen van activiteiten die worden ondernomen op basis van deze samenvatting.

Bepaalde verwijzingen in deze samenvatting voeren naar informatiebronnen die door derden worden bijgehouden en waarover wij geen controle hebben. Wij dragen dus niet de verantwoordelijkheid voor de nauwkeurigheid of enig ander aspect van de informatie uit die bronnen. Het noemen van deze informatiebronnen is op geen enkele manier een aanbeveling voor de auteur of goedkeuring van de informatie.

De redactie heeft haar uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van beeldmateriaal dat wordt gebruikt te achterhalen en te vermelden. Wanneer desondanks beeldmateriaal wordt getoond waarvan u (mede)rechthebbende bent en voor het gebruik waarvan u niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, ofwel voor het gebruik waarvoor u geen toestemming verleent, kunt u zich in verbinding stellen met de redactie via de website www.ourcommonfuture.nl. Het project OCF 2.0 heeft een informatief, non-commercieel karakter.

Het project

Our Common Future 2.0 (OCF 2.0) is een innovatief crowdsourcing project rond duurzaamheid nu en in de toekomst. Met ruim vierhonderd mensen is in korte tijd een toekomstvisie ontwikkeld op negentien belangrijke maatschappelijke thema's:

- Afval;
- Bestuur;
- Duurzaamheid;
- Maatschappij;
- Natuur;
- Economie;
- Energie;
- Leiderschap;
- Leren;
- Mobiliteit;
- Productie;
- Sociale Media;
- Spiritualiteit;
- Toerisme;
- Voeding;
- Water;
- Werk;
- Wonen;
- Zorg.

Meerstemmig debat over duurzaamheid

Het doel van dit project was om met elkaar op een ongewone manier na te denken over de betekenis en ontwikkeling van 'duurzaamheid'. Al lang is die term niet meer het exclusieve domein van milieukundigen en ecologen. Het begrip duurzaamheid wordt voor steeds meer onderwerpen gebruikt. Dat is soms lastig want daarmee vervaagt de betekenis. Tegelijkertijd is die verbreding ook positief, want het geeft aan dat het debat over duurzaamheid zich steeds verder ontwikkelt.

Het project Our Common Future 2.0 presenteert dan ook niet dé definitie van duurzaamheid, maar toont juist meerdere invalshoeken van en opvattingen over duurzaamheid naast elkaar. Deze meerstemmigheid of polyfonie is een realistische afspiegeling van het maatschappelijke debat over duurzaamheid. Op de website van het project (www.ourcommonfuture.nl) staan over alle thema's deelrapporten en uitgebreide samenvattingen voor wie verdieping zoekt.

Het resultaat is ook terug te lezen in het boek *Duurzaam Denken Doen*. Het boek is geschreven voor een breed publiek, voor mensen zoals jij en ik in Nederland, en niet speciaal voor wetenschappers, beleidsmakers of managers. De intentie is om een goed toegankelijk en prettig leesbaar boek aan te reiken.

Net als in de werkelijkheid verloopt het debat soms analytisch en soms een tikje rommelig, soms met een vleugje humor of met kritiek, soms met onderbouwde bijdragen en af en toe met losse opmerkingen. Het is aan de lezer om door de tekst heen als het ware in debat te gaan met de honderden mensen die hebben meegedacht.

Inhoudsopgave

Samenvatting

Leren in relatie tot duurzame ontwikkeling

Aanknopingspunt voor leerprocessen in relatie tot duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is een wereldwijd, door beleidsmakers en wetenschappers bedacht, concept van gewenst evenwicht tussen ecologische, economische en sociale/culturele waarden. Daarover bestaat ook in kringen van educatie en onderwijs een zekere consensus. Echter, op het moment waarop er keuzen moeten worden gemaakt, blijken er inconsistenties en tegenstellingen te bestaan over onderliggende uitgangspunten en opvattingen over mens, samenleving en natuur.

De groei naar een duurzame samenleving is dan ook veel meer een maatschappelijk leerproces (transitie) in een richting van maatschappelijke en ecologische stabiliteit dan een mondiaal vastgesteld, gemeenschappelijk eindbeeld. Tot zo'n transitie zijn de lerenden niet alleen personen als individu maar ook gemeenschappen en de formele organisaties/instituties in staat.

Analyse

Materialisme, overconsumptie, het negeren van verantwoordelijkheid voor de medemens en de natuur hebben de grenzen aangegeven van het oude paradigma dat gebaseerd is op nemen - gebruiken - weggooien. Onder andere bewustwording in de westerse maatschappij van de vele wantoestanden in de wereld leiden langzaam tot een versterking van feminieene waarden en normen, ten opzichte van de heersende masculiene. Deze complexe problemen vragen om een meer systemische kijk op vraagstukken en interdisciplinaire oplossingen, waarbij samenhang en verbinding belangrijker zijn dan specialisatie en fragmentatie. Maar ons hele opvoedings-, onderwijs- en educatiesysteem is nog grotendeels geworteld in de (oude) industriële samenleving.

Oriëntatie van leerprocessen in relatie tot duurzame ontwikkeling

Leerprocessen kunnen de burger beter in staat stellen persoonlijke afwegingen te maken en beter om te gaan met conflicterende waarden, normen en belangen in onze samenleving. Het leerproces draagt zo bij aan een meer democratische, rechtvaardige en ecologisch houdbare wereld. Zo leren wij de komende decennia duurzaam te handelen. Daarvoor is nodig dat het leren zelf (als systeem en proces) duurzaam is geworden.

Dit verwijst zowel naar de thema's waarover wordt geleerd (complex, lokaal/mondiaal, meerdimensionaal) als naar de waarden (positiebepaling van de lerende) en naar de vaardigheden die men nodig heeft om te kunnen handelen.

De verantwoordelijkheid voor het leren ligt niet meer alleen bij het onderwijs (en de overheid). Leren vindt plaats op het 'kruispunt van de verschillende werelden',

zoals weergegeven in het model 'Learning Ecology' van Siemens. De verschillende betrokkenen (naast overheid ook organisaties, kennisinstellingen, bedrijven) bekijken opgaven vanuit verschillende perspectieven maar wel in een vorm van wederzijdse communicatie: collectief leren.

Leerroutes naar een duurzame samenleving

Leren en kennisdeling vindt onder andere virtueel plaats door middel van het betrekken van de buitenwereld bij het bestuderen en oplossen van vraagstukken, door casussen, computerspelen, vraag- en antwoordspelen, onderzoeksprojecten, discussiefora enz. Maar ook op de virtuele werkplek van de organisatie en op speciaal ingerichte kennisplatforms, via sociale netwerken en via mobiele applicaties.

Naast de fysieke school ontstaat er dan ook een virtuele school waar kinderen via diverse media leren. Koppeling van die verschillende leeromgevingen zal dit proces vergemakkelijken.

Zo ontwikkelen zich leerprocessen die collectief zijn waar het moet en individueel waar het kan.

Summary

A paradigm shift in learning for sustainability

At present, our world is based on a model that finds its origin in the industrial revolution, when standardized production became the instrument for economic growth. The resultant increase in prosperity has led to unbridled consumption – the brakes are off. The negative impact on the environment and both local and global solidarity already is felt. If no corrective action is taken, this adverse effect looks set only to increase in the nearby future. Consensus is mounting that we need to learn to change our living paradigm. Unfortunately, our current learning systems are based on the same industrialization model, i.e. one that favours standardization. We therefore also need a paradigm shift in learning, whereby emancipatory goals complement the instrumental perspective of knowledge transfer. The product should be that each pupil, indeed each Dutch (and world) citizen, develops the skills needed to make informed decisions and behavioural choices resulting in a sustainable world for all of mankind. Hopefully, this should be achieved in the not too distant future.

Learning should address the head (knowledge), the heart (ethics) and the hands (creativity). It should steer clear of standardization and focus on individual ability, interests and learning styles in order to free up the diversity of human capital. Learning should no longer be confined to official learning institutions, but encompass social media and societal organizations. The business community, too, should play an increasingly active and reciprocal role in the education of students, citizens and employees. Indeed, each individual should (be helped to) take responsibility for his own lifelong learning.

Such a paradigm shift in learning may be characterized as a major transition, which per definition is a learning process in itself. This makes it difficult to break down the changes needed into bite-size, concrete steps along a predefined timeline. We do, however, propose some theoretical models, prerequisites and practical curricular suggestions. Most importantly, we urge all stakeholders to start acting now, to experiment, to set the wheels in motion to achieve this paradigm shift. And during this process, to learn – by doing. We must act now to learn to create the sustainable world we need.

De deelnemers

Britta Albers studeerde onder meer Toegepaste Onderwijskunde en haalde een didactische graad voor het Hbo. Tegenwoordig geeft ze les op de Hogeschool Inholland. Ook is ze consulant en geeft ze trainingen op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen & evenementen.

Anne Martine van Buren is een groot voorstander van de vrije school. Ze doorliep zelf de vrije school en leerde daar hoe belangrijk creativiteit is. Ze volgde de PABO en de Hogeschool voor de Kunsten. Daarna werkte ze enkele jaren als lerares op een vrije school. Op dit moment is ze op zoek naar creatief, innovatief en maatschappelijk verantwoord werk.

Hetty Hanekamp houdt zich bezig met personeelsmanagement. Ze heeft haar eigen bedrijf genaamd Factor H. Ze bekijkt het managen van medewerkers vanuit een marketinghoek. Op die manier wil ze kleine bedrijven helpen om het maximale talent uit hun medewerkers te halen. Ze volgde de Hbo-opleiding Personeelsmanagement.

Judith van Heeswijk werkt als programmaleider Maatschappij bij innovatiecentrum Hiteq. Ze is opgeleid tot politicoloog en heeft zich gespecialiseerd in bestuurskunde. Voor Hiteq doet ze onderzoek naar de toekomstige ontwikkelingen die invloed hebben op onderwijs, beroepen en techniek. Ook volgde ze de postdoctorale opleiding tot transitie manager.

Chris Maas Geesteranus volgde de opleiding tot bosbouwer in Wageningen. Hij was onder andere de secretaris van de Commissie voor Natuurbeschermingseducatie van het ministerie van LNV. Later werd hij afdelingshoofd van het Informatie- en Kenniscentrum Natuurbeheer en vervolgens programmaleider biodiversiteit. Tegenwoordig werkt hij als vrijwilliger voor onder andere het IVN.

Jeroen Onck is senior consulent natuur, milieu en duurzaamheid bij de gemeente Utrecht. Ook is hij lid van het bestuur van de vereniging van milieuprofessionals. Hij zit in het bestuur van de afdeling natuur- en milieueducatie. Hij studeerde biologie en is bevoegd om les te geven in biologie en gezondheidskunde.

Jan Oosting werkt als adviseur bij Interstudie NDO. Hij houdt zich vooral bezig met de relatie tussen leren en duurzame ontwikkeling. Sinds 2008 is hij door de Hogeschool Arnhem en Nijmegen ingehuurd als projectleider duurzame ontwikkeling. Dat project loopt tot 2012.

Nanny Schutte-Noorlander is onderwijskundige. Sinds twee jaar heeft ze een eigen bedrijf genaamd Trip-educatie. Ze geeft onderwijskundig advies op het gebied van duurzaamheid. Eerder was ze onder meer leerkracht op diverse basisscholen.

Harry Vos is eigenaar van het adviesbureau voor'an.de.ren (spreek uit: voorànderen). Hij wil individuen, teams, organisaties opnieuw laten leren. Op die

manier kunnen ze moderne ontwikkelingen beter ter hand nemen. Hij is van mening dat leren het nieuwe werken is.

Milou de With studeerde Sociale Geografie en Planologie in Utrecht. Tijdens haar studie had ze een bijbaan als huiswerkbegeleider. Uiteindelijk heeft ze daar haar echte werk van gemaakt. Ze is eigenaar van het bedrijf Hands-On Studiebegeleiding. Ze probeert individuele leerlingen die in het standaardonderwijs niet goed meekomen te helpen met hun specifieke leervragen.

Elise Zomer is zelfstandig managementadviseur. Ze heeft bij meerdere internationale bedrijven gewerkt als manager. Op het gebied van onderwijs heeft ze veel praktijkervaring opgedaan doordat haar kinderen op ZML- en Leonardoscholen les krijgen.

Roeland van Oers

Anita Pauwels

Hanny Reindersma

De literatuurlijst in het boek

- Florida, R. (2010). *The great reset: How new ways of living and working drive post-crash prosperity*. New York: Harper.
- Gardner, H. (2007). *Five minds for the future*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Goetheer, G., Vlugt, J. van der. (2008). *Tijd voor onderwijs: Eindrapport van de Commissie Dijsselbloem in vogelvlucht*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- HAN (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen). (2010). *HAN Duurzaamheid*. Verkregen van specials.han.nl/focus/duurzaamheid/content/
- Herrmann, N. (1996). *The whole brain business book*. New York: McGraw-Hill.
- Remmers, T. (2007). *Duurzame ontwikkeling is leren vooruitzien: Kernleerplan leren voor duurzame ontwikkeling. Funderend onderwijs 4-16 jaar*. Enschede: SLO.
- Weenen, J. C. van. (2001). *Welkom - De Sokkerwei*. Verkregen van www.sokkerwei.nl/syndeo_data/media/Duurzaamheid/Duurzaamheid/framezet/index.html
- Wijffels, H. (2006). *We hebben elke flinter talent nodig*. Gepresenteerd bij NIVOZ-lezing 2006, Driebergen. Verkregen van www.nivoz.nl/leren/?page_id=24

Het boek

Duurzaam Denken Doen

Inspiratieboek voor onze gezamenlijke toekomst

Jan Jonker (eindredactie) en team van het project 'Our Common Future 2.0'

2011, 1ste druk, ISBN 978 9013090086

Omschrijving

Hoe ziet ons leven eruit in 2035? De doemscenario's van smeltende ijsbergen en vervuilde rivieren kennen we inmiddels wel. Maar kan het ook anders? Wie goed om zich heen kijkt, ziet dat er al veel gaande is. Steeds kritischer kijken we naar onze manier van wonen, werken, reizen, produceren en consumeren, leren en gezond blijven. We worden ons bewuster hoe het beter kan. Maar hoe versnellen we de verandering die we willen? Dit boek wil een positieve bijdrage leveren aan die verandering met tips, inspiratie en een agenda voor de toekomst.

Een groep van ruim 400 vrijwilligers heeft zich in het project 'Our Common Future 2.0' een jaar lang gebogen over de vraag hoe we kunnen doorstarten naar een meer duurzame toekomst.

Deze unieke denktank heeft de basis gelegd voor dit boek. Het gaat in op negentien actuele thema's, van economie tot spiritualiteit en van leiderschap tot afval. Voor elk van die thema's wordt een visie neergezet en worden tips gegeven. Samen levert dat een schat aan ideeën op voor iedereen die wil bijdragen aan een duurzame maatschappij. **Duurzaam Denken Doen** wil bijdragen aan positieve veranderingen voor de wereld van morgen.

Van elk verkocht exemplaar van dit boek gaat één euro naar de Stichting OCF 2.0 voor onderzoek op het terrein van duurzaamheid.

Verkrijgbaar als boek en e-book bij de Kluwershop:
www.kluwershop.nl/management/details.asp?pr=15241